

PALÆSTINENSISK MODSTAND FRA PLO TIL HAMAS

INDLEDNING

Modstand mod den israelske fordrivelse og besættelse af palæstinenserne har siden 1948 været omdrejningspunktet for både den nationale politiske bevægelse og den internationale solidaritet med palæstinenserne kamp. Palæstinenserne ret til selvbestemmelse er generelt accepteret i det internationale samfund (Bowen 125-27). Men i hvilken grad, de og andre besatte folk har ret til at forsvare sig med væbnede midler, er omdiskuteret (Erekat). Mange folkeretseksperter hævder til, at det er tilladt at angribe militære mål i en situation, hvor man selv er under besættelse eller angreb. Ikke desto mindre er palæstinenserne modstandskamp siden 1948 konsekvent blevet betegnet som terrorisme af den israelske regering og dens støtter, uanset om den har haft civile, politiske eller militære mål. Hvordan opfatter palæstinenserne selv deres modstandskamp, og hvordan har den udviklet sig? På baggrund af min forskning i palæstinensisk historie og den globale Palæstina-solidaritet vil jeg i denne artikel forsøge at give en samlet historisk kontekst for palæstinensisk modstand siden 1948 og tegne et billede af det dilemma, som både palæstinenserne og deres støtter står i dag. Jeg trækker på min egen forskning og citerer flere af mine artikler

og bøger om emnet, men jeg trækker også på palæstinensiske historikere, ligesom jeg citerer ledende intellektuelle og politikere for at illustrere de forskellige positioner i synet på de svære udviklinger og dilemmaer, den nationale kamp for et frit Palæstina har gennemlevet. Hvad kan palæstinenserne lære af historien, og hvor går kampen hen nu, efter krigen i Gaza lader til at være slut?

DEN TIDLIGE ORGANISERING 1948-1967

Efter Israels oprettelse i 1948 og fordrivelsen af op imod 850.000 palæstinensere i krigen fra 1947 til 1949 var den palæstinensiske befolkning spredt mellem flygtningelejre på Vestbredden, Gazastriben og de omkringliggende arabiske lande. Nogle få tusinde flygtede til Storbritannien og andre steder i Vesten, men de fleste fik ophold relativt tæt på de byer, landsbyer, marker og olivenlunde, som de måtte forlade. Groft set kan man inddele disse flygtninge i to grupper: de veluddannede og de tidligere bønder. Selvom der var en vis arbejderklasse, var langt de fleste palæstinensere i 1948 – op imod 90 % – tilknyttet landbruget. Det var disse mennesker, der reelt blev subsistensløse, klientgjorte flygtninge næsten totalt afhængige af FN og værtslandenes infrastruktur. De boede i starten i teltlejre, som over tid de fleste steder blev omdannet til mere permanente boliger. Som tidligere bønder havde de ikke bare mistet deres hjemland, de havde fået frataget deres marker, dyr, redskaber, og dermed hele deres eksistensgrundlag. Ideen om at starte forfra og skabe sig en ny tilværelse virkede for mange uoverskuelig. Det gjorde drømmen om at vende hjem desto mere intens (R. Sayigh 52-63).

Den anden gruppe – de veluddannede – flyttede hovedsageligt til arabiske hovedstæder som Bagdad, Damaskus, Kairo og især Beirut, hvor de kunne arbejde som ingeniører, læger, advokater, undervisere og forskere. Det gjaldt også de mange studerende, der overgik fra det relativt veludviklede uddannelsessystem, der havde fandtes i mandatperiodens Palæstina, til arabiske universiteter. I løbet af 1950'erne blev mange unge palæstinensere fra mindre bemidlede familier også uddannet på de arabiske universiteter, der således blev arnesteder for palæstinensisk tænkning, politik og mod-

stand. De første palæstinensiske studenterforeninger trivedes særligt i Egypten, hvis nye lederskab efter det militære kup mod monarkiet i 1952 støttede den palæstinensiske sag helhjertet og hjalp med uddannelse og organisering. En af de unge studenterledere hed Yassir Arafat. Hans familie var fra Jerusalem og Gaza, men han var hovedsageligt vokset op i Kairo, hvor han blev født i 1929. I slutningen af 1940'erne var han studerende på Kong Fuad I Universitetet. Under krigen i 1948 kæmpede han med de arabiske tropper, efter sigende sammen med Det Muslimske Broderskab snarere end de palæstinensiske militser (Hart 35-56). Det gav ham militær træning og en tidlig indsigt i befrielseskampen.

Tilbage i Kairo efter krigen fortsatte Arafat på universitetet, og efter revolutionen i 1952 blev han aktiv i organisationen GUPS, General Union of Palestine Students, der var blevet dannet i 1920'erne, men først blev formaliseret som et meget effektivt netværk for palæstinensisk modstand i 1950'erne. Flere berømte palæstinensiske politikere, forfattere, journalister og militære ledere startede deres karriere som medlemmer eller ledere af GUPS, ud over Arafat blandt andre politikere som Hanan Ashrawi og Faisal Husseini, forskere som Walid Khalidi og Elias Sanbar, og PLO-ledere som Ahmad Abdel Rahman. GUPS er en lidt overset, men meget vigtig del af det store landskab af palæstinensiske befrielsesgrupper, der i 1964 slog sig sammen under titlen PLO – Palestinian Liberation Organization (Abu Samra).

Den vigtigste drivkraft i PLO var al-Fatah (åbning/erobring på arabisk, og samtidig kort for *harakat al-tahrir al-falistiniyya*, bevægelsen til befrielse af Palæstina, stavet bagfra), en politisk gruppe, som Yassir Arafat stiftede i Kairo i 1957 sammen med kammerater fra GUPS og andre, der var blevet overbevist om, at den gamle politiske elite i Palæstina ikke ville være i stand til at vinde hjemlandet tilbage. I stedet var de inspireret af de nye, progressive ledere i den arabiske verden som Gama Abdel Nasser, der havde overtaget ledelsen af Egypten og arbejdede for at forene den arabiske verden i et panarabisk projekt. Den arabiske nationalisme havde forskellige udtryk og konkurrerende grupper, hvis uenighed hovedsageligt drejede sig om, hvem der skulle lede kampen. Nasser dominerede, men der var også stærke grupper i Irak og Syrien, som efterhånden gik i en mere marxistisk retning. Men alle var dog enige om, at tabet af Palæstina var hele sagens

blødende hjerte, fordi Israels oprettelse symboliserede den vedvarende kolonialisering af regionen. Desuden har Jerusalem, hvor al-Aqsa-moskeen gælder som det andet mest hellige sted i sunni-islam, en særlig betydning i arabisk historie. De unge ledere i Fatah var også optaget af Algeriets uafhængighedskamp og knyttede fra starten tætte bånd til FLN's militære og politiske top. På dette tidspunkt var en stor del af regionen således dybt påvirket af antikoloniale befrielseskampe med Algeriet som omdrejningspunkt, arabisk nationalisme og socialisme, og alternativer til de vestlige alliancer, som stadig dominerede mange landes udenrigspolitik. Dette postkoloniale øjeblik i regionens historie førte til en dyb splittelse mellem de progressive republikker og de konservative monarkier, som på mange måder har varet ved ind i det 21. århundrede. På den ene side stod den såkaldte Bagdad-pagt med arabiske monarkier støttet af Storbritannien. På den anden side stod Nasser i spidsen for en progressiv alliance, der blev afgørende udvidet med Irak, efter et kup i 1958 væltede det vestligt støttede monarki. Da Bagdad-pagten således faldt, samtidig med at FLN gjorde fremskridt i krigen mod Frankrig, og Nasser grundlagde en Forenet Arabisk Republik (UAR) med Syrien, lod regionen til at være på nippet til en revolutionær forvandling, der gik hånd i hånd med antiimperialistisk frihedskamp andre steder i verden (Karam).

Men revolutionen – både den regionale, den palæstinensiske og den internationale – blev fra starten mødt af en modrevolution, der havde mange ansigter. Internt i de arabiske lande havde stærke sikkerhedstjenester og militær i de pro-vestlige monarkier et fast greb om befolkningen. På det internationale plan var Mellemøsten ikke løsrevet fra den kolde krigs dynamikker, hvor stater og militærledelser blev hvervet til den ene eller den anden side, og en 'tredje vej,' som Nasser officielt repræsenterede sammen med ledere som Ghanas Kwame Nkruma, ofte havde svære kår. Arafat så sig selv fra starten af som leder af den palæstinensiske frihedskamp, hvis opgave det var at organisere det splittede og spredte palæstinensiske folk og samtidig sikre de rigtige alliancer. Nassers projekt med UAR blev udvidet med Yemen, men sandede til i uenigheder mellem Kairo og Damaskus omkring landbrug, økonomi og lederskab. Det førte til, at en mere marxistisk orienteret gren af det syriske Baath-parti overtog magten ved et kup i 1961

og dermed reelt afsluttede projektet. Libanon var lige ved at tilslutte sig UAR efter en mindre borgerkrig brød ud i 1958. Men amerikanske tropper blev indsat og redede den pro-vestlige præsident Camille Chamoun. Modrevolutionen var således også – og i stigende grad i løbet af 1960'erne – orkestreret af Washington, der var nervøse for, at et progressivt Mellemøsten ville alliere sig med Moskva og afskære adgangen til energiresourcer. Palæstinensiske revolutionære organiserede sig på tværs af dette hastigt forandrede mellemøstlige landskab – og CIA fulgte forandringerne med bekymring og stigende koordination med Tel Aviv (Chamberlin).

Oveni det kom Folkerepublikken Kina, som ret tidligt opdagede Palæstina som en allieret og en sag, de kunne støtte i den internationale folkekrigs kamp. I 1965 rejste Arafat, forfatteren Ghassan Kanafani og andre palæstinensiske ledere til Kina for at bekræfte den ideologiske og strategiske forbindelse. Rejsen er beskrevet i Kanafanis essay "Da Asien rejste sig ..." fra 1965, hvor han reflekterer over den globale kamp mod imperialismen, som folkelige bevægelser i Vietnam, Cuba, Algeriet og andre lande førte med succes. Det fik Kanafani til at konkludere at:

Den palæstinensiske sag er ikke kun for palæstinenserne, men for alle revolutionære, hvor end de er, som en sag for de udnyttede og undertrykte masser i vor tid (Kanafani 95).

Det var fra begyndelsen umuligt for palæstinenserne at være neutrale i de regionale og internationale magtkampe i regionen, der prægede 1950'erne og 1960'erne. De stod naturligt på den progressive side og imod britiske og amerikanske interesser, efter at briterne havde styret Palæstina i mandatperioden og muliggjort oprettelsen af Israel. For de mest revolutionære, som Kanafani, fremstod Kina som en naturlig allieret, som led i et bredere antikolonialistisk netværk af grupper og stater. Modsat forstod Arafat fra starten, at bred international legitimitet ville blive afgørende for den palæstinensiske kamp. Han sendte således repræsentanter til internationale møder og begyndte fra starten at opbygge en international repræsentation for PLO, der inkluderede antikoloniale alliancer, men også rakte ud over dem.

1967 OG INTERNATIONALISERING AF FRIHEDSKAMPEN

1967 er et skelsættende år i arabisk historie og også for palæstinenserne kamp. Da de arabiske tropper under ledelse af Nasser hurtigt led et svien-
de nederlag til Israel i Junikrigen, faldt det panarabiske projekt sammen. Drømmene om forening og styrke blev vendt til et mareridt, hvor det ara-
biske fornyelsesprojekt blev udstillet som ufærdigt og svagt. For mange arabiske intellektuelle var lektionen, at den arabiske verden var forblevet underudviklet, og at man måtte gennemgå en streng selvkritik for at finde nye veje. I de kommende år førte det til to ideologiske retninger: en stærkt venstreorienteret retning, anført af marxistiske tænkere som syrerens Sa-
diq Jalal al-Azam, hvis bog fra 1969, *Selvkritik efter nederlaget*, blev en slags generationsskrift for intellektuelle; og en islamisk retning, der så årsagen til nederlaget i manglen på rodfastet identitet i det sekulære modernise-
ringsprojekt. Palæstinenserne befandt sig midt i dette kollektive selvopgør og førte an på flere måder (Ajami).

For det første splittede de palæstinensiske modstandsgrupper sig op i nye fraktioner. Fatah havde fra begyndelsen samarbejdet, men også konkurreret med andre grupper. For det første fandtes en lille, intellek-
tuel orienteret gruppe ved navn Den Arabiske Nationalistbevægelse, som allerede blev stiftet i 1948 ved det amerikanske universitet i Beirut. Det var en transnational bevægelse, der skrev og udgav pamfletter og bøger og også deltog i revolutionære militante aktioner, blandt andet i den såkaldte Dhofar-revolution i Oman, som fra 1965 forsøgte at skabe en revolutionær republik på den arabiske halvø. Blandt deres medlemmer var forfatteren Ghassan Kanafani og lægen George Habash. I september 1967 stiftede de sammen bevægelsen PFLP – Folkefronten for Palæstinas befrielse – som et marxistisk-leninistisk alternativ til Fatah. I 1969 blev en lignende organisation, DFLP, stiftet, samtidig med at en række mindre grupper så dagens lys. Selvom de var uenige om den palæstinensiske be-
frielseskamps retning, var alle medlemmer af PLO og deltog i 'løsrivelsen' af organisationen fra Den Arabiske Liga og det egyptiske styres kontrol. Dermed var en Ny Venstrefløj født, der havde stærke forbindelser til det internationale Nye Venstre og til lignende grupper i andre arabiske lande (Haugbølle "The new Arab left").

I stedet trak de PLO i retning af den militære kamp, ledet af såkaldte fadayin, frihedskæmpere organiseret i små militsgrupper, der allerede i de tidlige 1960'ere var begyndt at angribe Israel fra Jordan. I starten var disse relativt små aktioner, som Israel tolererede til en vis grad. Men efter 1967 blev militariseringen af PLO mere omfattende og velorganiseret, og de palæstinensiske flygtningelejre i Jordan blev omdannet til militære træningslejre og baser for modstandskampen. Det bragte PLO i direkte konfrontation med både det jordanske lederskab og Israels hær, som den 21. marts 1968 invaderede den jordanske landsby Karameh og konfronterede de palæstinensiske militante. Slaget, der godt nok endte med et palæstinensisk nederlag, blev mytisk, fordi de lykkedes med at holde israelerne stangen noget tid og påføre dem skade. Dermed lagde Slaget ved Karameh til den palæstinensiske selvforståelse som et revolutionært folk, der ved hjælp af folkekamp – inspireret af FLN, Vietcong og andre antikoloniale modstandsgrupper – ville generobre deres land.

Hvor PLO og Fatah organiserede en stor del af denne kamp og gav den et nationalistisk udtryk, så teoretiserede PFLP revolutionen og forbandt den med internationale revolutionære strømninger, der nu talte modstandsgrupper i Asien, Afrika, Sydamerika og Mellemøsten – formelt organiseret i den Trikontentale Bevægelse ledet af Fidel Castros Cuba. Den internationale revolutionære strømning fik også opbakning fra det globale studenter og -ungdomsoprør, der startede i slutningen af 1960'erne, og store dele af den Nye Venstre, der formulerede et standpunkt mellem sino-sovjetisk kommunisme og socialdemokrati. Fælles for disse grupper og ideologiske tendenser var, at de så op til folkelige bevægelser i den tredje verden og derfor nogle gange fik tilnavnet tiermonisme eller Third Worldism (Elling og Haugbølle). PLO, PFLP, DFLP, Fatah, GUPS og andre palæstinensiske organisationer og netværk begyndte aktivt at kuratere den palæstinensiske kamp som en 'frontlinjekamp' netop der, hvor Israel som den globale imperialismes udtryk, og USA som den globale petro-kapitalismes udtryk, stødte sammen med et oprindeligt folks kamp for befrielse. Palæstina kunne derfor, følte disse grupper, blive tiermondismens ledestjerne, og de rakte aktivt ud til studenterorganisationer, venstreorienterede grupper, intellektuelle og andre, som de så som potentielle allierede.

I skabelsen af et palæstinensisk "internationale" fandtes der mange forskellige tendenser. Mange af de første Palæstina-støtter i vestlige lande var fra den maoistiske og marxistiske venstrefløj, som dominerede flere af de grupper og komiteer for Palæstina-solidaritet, der blev dannet fra omkring 1969 til 1972. Dette var før, at det morderiske omfang af Maos Kulturrevolution for alvor var gået op for den vestlige offentlighed, og mange unge så et revolutionært potentiale i den kinesiske radikalisme. De arrangerede demonstrationer og udgav pamfletter, oversatte palæstinensisk litteratur, arrangerede filmforevisninger og skrev selv bøger, lavede film, kunst og musik, og deltog i den offentlige debat. Nogle steder var palæstinensiske flygtninge en aktiv del af disse netværk, og flere af dem havde forbindelse til de palæstinensiske grupper. Efter at det jordanske lederskab tog et endeligt opgør med PLO og smed lederskabet på porten i september 1970, rykkede frihedskampen til Libanon, hvor både de palæstinensiske grupper og deres internationale allierede fandt et nyt frirum til at organisere deres kamp. Kampene fik tilnavnet Sorte September efter de mange hundrede civile, der blev dræbt af den jordanske hær. Et navn, som få år senere blev brugt af en international palæstinensisk gruppering, som blandt andet stod bag mordene på israelske atleter ved München Olympiaden i 1972.

FAKHANI-REPUBLIKKEN

Militariseringen af palæstinensiske flygtninge i Libanon begyndte i 1969 efter den såkaldte Kairo-aftale mellem Arafat og de libanesiske myndigheder – medieret af Nasser i Egypten – der gav dem lov at organisere sig militært og politisk i landet. Den eskalerede voldsomt med ankomsten af PLO-ledelsen i september 1970 efter konfrontationen med den jordanske stat (R. Sayigh 156). Palæstinensere havde siden 1948 boet i tæt befolkede flygtningelejre omkring Beirut og i syden nær den israelsk-libanesiske grænse. Først havde de militante grupper base i lejrene Burj al-Barajneh og Shatila i det sydvestlige Beirut, men snart bredte ledelsen af PLO og forskellige andre grupper sig til det tilstødende kvarter al-Fakhani, som i begyndelsen af 1970'erne begyndte at blive kendt som det operationelle center for palæstinensiske aktiviteter. Hvis man har været i Beirut, vil man

kende kvarteret som det ikke just fashionable område øst for motorvejen fra lufthavnen. Det blev nu det vigtigste træfpunkt for udenlandske solidaritetsaktivister, der besøgte og nogle gange trænede med palæstinensiske grupper. Det blev også et sted, hvor solidaritetskunstudstillinger blev afholdt, og hvor libanesiske politiske ledere mødtes og diskuterede med den politiske ledelse. Mens Sydlibanon, hvor palæstinensiske kommandosoldater gennemførte angreb i Israel og stødte sammen med den libanesiske hær, ofte blev kaldt "Fatah-land," blev Fakhani-republikken hovedkvarteret for palæstinensisk kontrol og tilstedeværelse (Haugbølle "Hushed Zones").

Samtidig var Fakhani også et særligt fysisk rum i Vestbeirut, hvor palæstinenserne for første gang forsøgte at opbygge noget, der mindede om en eksilstat. Det statslige projekt tog fart efter fredstraktaten mellem Israel og Egypten i 1978, som pressede Yassir Arafat til at forfølge statsopbygning i stedet for en direkte forhandling med USA støttet af en relativt samlet arabisk front og Sovjetunionen, som hans strategi havde været de foregående år. Med de arabiske lande splittede og støtte til den såkaldte 'afvisningsfront' (opkaldt efter palæstinensiske fraktioner, der afviste Ti-punktsprogrammet, som PLO vedtog på sin 12. Palæstinensiske Nationalkongres-session i 1974), fra stater som Syrien og Libyen, følte Arafat, at han måtte konsolidere kontrollen og opbygge en 'stat i staten' – eller rettere, en 'stat i eksil' – for at opnå kontrol over palæstinensisk diplomati og en stærk position til internationale forhandlinger (Y. Sayigh 447). Da krigen brød ud, var PLO, med den palæstinensiske historiker Yezid Sayighs ord, i "overgangen fra perioden med revolutionær opstigning i 1967-70 til en typisk post-revolutionær fase af (i dette tilfælde neo-patrimonial) statsopbygning" (463). Denne patrimonialisme, støttet af pengetilførsel fra arabiske stater, gjorde PLO yderligere attraktiv for forskellige allierede og endnu mere en trussel for israelske ledere, som følte, at de kunne kontrollere det revolutionære angreb, men frygtede statsopbygning i eksil og den internationale legitimitet samt de deraf følgende territoriale krav, som det truede med at pålægge det palæstinensiske lederskab. Denne frygt blev delvist berettiget af PLO's succeser i FN, først med Arafats 'olivengrenstale' i 1974 og derefter med vedtagelsen af resolution 3379 i FN's Generalforsamling, som ligestillede zionisme med racisme i 1975. I talen, som var skrevet

af digteren Mahmoud Darwish, sagde han de berømte ord, at han holdt "en olivengren i den ene hånd og en frihedskæmpers gevær i den anden. Lad ikke olivegrenen falde fra min hånd." I talen insisterede Arafat også på den palæstinensiske kamps internationale legitimitet:

Vores Palæstinensiske Nationalråd har bekræftet sin forpligtelse over for FN's resolutioner, der opretholder folks ret til at modstå udenlandsk besættelse, kolonialisme og racediskrimination, og deres ret til at kæmpe for uafhængighed (Arafat).

Imens denne kamp for international anerkendelse fandt sted på diplomatiets bonede gulve, spidsede situation til i Libanon. Her fik PLO støtte fra den libanesiske venstrefløj, som på deres side (udover at støtte den palæstinensiske befrielseskamp) håbede at bruge deres militære magt til at gennemtvinge sociale og politiske reformer med det formål at styrke statsstyret rigdomsfordeling og et sekulært politisk system. For PLO's modstandere i Libanon var den palæstinensiske rolle som en stærk uafhængig aktør og et løft for venstrefløjens revolutionære dagsorden en afgørende faktor for, at Libanon gik fra et relativt velfungerende mellemindkomstland med en grad af demokrati til permanent borgerkrig mellem 1975 og 1990. Selvom alliancen mellem Den Nationale Bevægelse – venstrefløjens paraplyorganisation – og palæstinenserne blev svækket efter mordet på DNB's leder Kamal Jumblatt i 1977, er de følelsesmæssige bånd mellem alle, der identificerer sig som venstreorienterede i Libanon, og den palæstinensiske sag (ikke nødvendigvis de palæstinensiske organisationer) stadig stærke den dag i dag. Denne tilknytning er tæt forbundet med minder om krigen og deres kontinuerlige genformulering og nyfortolkning i samfundet. Den bekræftes ved demonstrationer og mindehøjtideligheder og danner stadig klangbund for organisering og solidaritet, på trods af den politisk og retsligt set marginaliserede status som palæstinensere har i landet (Khalili).

DEN PALÆSTINENSISKE STAT FRA BEIRUT TIL OSLO

At palæstinensere i Libanon har den status i dag, har at gøre med PLO's nederlag i borgerkrigen, der efterlod dem uden beskyttelse og repræsentation. I 1982 lancerede Israel en militær offensiv, der skulle tvinge Arafat og hans

fadayin ud af landet. Det førte til et brutalt israelsk bombardement af Beirut i sommeren 1982 og endelig i august måned evakuering af PLO til Nordafrika, hvorfra Arafat fortsatte med at lede den nationale befrielseskamp de næste ti år. 1982 er et afgørende skillepunkt i palæstinensisk historie. For nogle markerer året afslutningen på den revolutionære kamp, idet Arafat i de følgende år i stigende grad sigtede efter et politisk kompromis, der skulle skaffe en stat på Vestbredden, Østjerusalem og Gaza. Dermed opgav han og PLO reelt retten til tilbagevendelse for de millioner af palæstinensere, der boede i Libanon, Syrien, Jordan og resten af verden. Overgangen fra revolutionær bevægelse til statsdannelse gav international legitimitet, men den splittede også den palæstinensiske befolkning.

For nogle var kompromiset nemlig for stort. De anså USA's rolle som mægler i fredsprocessen for grundlæggende utroværdig og i virkeligheden mere et figenblad for israelsk kontrol. Denne fundamentale ideologiske konflikt blev allerede tydelig i starten af 1970'erne, hvor PFLP og andre venstreorienterede grupper stillede sig i opposition. Men Arafat og hans kreds af trofaste støtter anså statsopbyggelse som den eneste vej til selvstændighed og uafhængighed. Kun ved at få international legitimitet – og ikke blot støtte fra revolutionære stater og grupper – kunne palæstinenserne realisere deres drøm om at vende tilbage. Det ville måske i første omgang betyde en tilbagevenden til en lille del af deres hjemland, og det ville sandsynligvis blive en prekær sameksistens med den zionistiske storebror Israel, der ville komme til at dominere og diktere. Men til gengæld ville det sikre dem en stat (Hart 125-141).

Denne stat, dens institutioner, mekanismer, og indre magtforhold, blev skabt i Fakhani-republikken mellem 1969 og 1982. Den overvintrede så at sige i Tunesien og Algeriet, for endeligt i 1993 at vende hjem efter de historiske Osloaftaler fra 1993 til 1995 mellem PLO og Israel. Her forseglede Arafat og den israelske premierminister Itzhak Rabin det, der skulle have været en ny æra med sameksistens og en retfærdig afslutning på palæstinenserne kamp for frihed og selvstændighed. Kernen i aftalerne var princippet om land for fred, som allerede i starten af 1980'erne var blevet lanceret af arabiske lande, og som Arafat gradvist var kommet til at se som den uomgængelige vej til at opnå selvstændighed. Med støtte fra en

international solidaritetsbevægelse, der drog paralleller til Sydafrikas kamp imod Apartheid, og den første Intifada, som brød ud på de besatte palæstinensiske områder i december 1987, følte Arafat, at han havde historien med sig. Den Kolde Krig var afsluttet, Apartheid blev afskaffet, og USA under Bill Clinton lagde politiske kræfter i at få fred i Mellemøsten. Europa var klar til at finansiere det nye Palæstinensiske Selvstyre, som skulle oprettes med hovedsæde i Ramallah på Vestbredden. Under Rabin havde Israel for første gang i årtier indstillet sig på at opgive dele af de besatte områder, og man blev enige om en opdeling i palæstinensisk-kontrollerede zoner, israelske zoner med bosættelser, der gradvist skulle opgives, og delte zoner. De mere uløselige spørgsmål om Jerusalems status og retten til at vende tilbage udså man i Osloaftalerne til et senere tidspunkt. Det virkede, som om historiens akse bøjede sig mod retfærdighed (Bauck og Omer).

HAMAS OG DET STORE SKISMA

Det var ikke alle palæstinensere, der var begejstrede for Oslo, trods den store internationale opbakning og de lyse udsigter om fred. Den palæstinensiske litteraturhistoriker og teoretiker Edward Said, der selv havde været medlem af det Palæstinensiske Nationalråd og i det hele taget spillede en stor rolle for den palæstinensiske sag, beskrev aftalerne som en palæstinensisk overgivelse, fordi de gav køb på fundamentale rettigheder som retten til at vende tilbage (Said). Det Palæstinensiske Selvstyre var blevet et slags Vichy-regime ved at lade sig udnytte til en slags underentreprise for det israelske sikkerhedsapparat. Her tre årtier efter Oslo, er de fleste historikere enige om, at der er to overvejende årsager til at Osloprocessen ikke endte som tiltænkt (Bauck og Omer). Den første er det store ideologiske højresving i det israelske samfund, der bragte Benyamin Netanyahu og hans Likud-parti til magten i foråret 1996 og, med få afbræk, siden da. Netanyahus grundlæggende tilgang til den palæstinensiske frihedskamp er at undertrykke den ved at modarbejde og gradvist afmontere Osloaftalen. Den anden årsag er den islamistiske bevægelse Hamas (kort for Bevægelsen for Islamisk Modstand på arabisk), der blev skabt den selvsamme dag i december 1987, hvor den første Intifada brød ud. Kernen af Hamas kom fra Det Muslimske

Broderskab og beslægtede grupper i Gaza og på Vestbredden, hvor de siden 1970'erne havde udgjort en lille men ideologisk set stærk modbevægelse til den generelle sekulære tendens i det palæstinensiske politiske liv.

Det betyder dog ikke, at islam havde været helt fraværende i kampen inden da. En af de palæstinensiske militser i 1948-krigen blev ledt af Stormufti Amin al-Husseini, som havde indgået en meget kritiseret alliance med Nazityskland under 2. Verdenskrig. Yasir Arafat startede selv sin karriere i det Muslimske Broderskab i starten af 1950'erne, inden han bevægede sig i en mere sekulær nationalistisk retning. Som en del af PLO og Fatahs nationalistiske identitet holdt de islamiske værdier og symboler – som al-Aqsa Moskeen – i hævd, men altid underordnet politisk-institutionelle mål og slagord. I 1981 dannede to tidligere medlemmer af det Muslimske Broderskab, Fathi abd al-Aziz Shaqaqi og Shayk Abd al Aziz Awda, gruppen Palæstinensisk Islamisk Jihad, som stadig spiller en rolle i Gaza-striben og har medvirket i krigen siden oktober 2023. Men det var først med Hamas, at Palæstina fik en massebevægelse, der kunne udfordre PLO (Gunning).

Hamas' ideologiske grundlag har fra starten baseret sig på en afvisning af PLO's forhandlingsstrategi, samt et ønske om at lade islamiske værdier fylde mere i det palæstinensiske samfund. De mål har man forsøgt at tilvejebringe gennem organisering i civilsamfundet, samtidig med at man har opbygget en milit, der skulle kunne udfordre Israel direkte og dermed påvirke den politiske proces. Gruppens første charter fra 1988 definerer Hamas som en gren af Det Muslimske Broderskab, der på grund af den særlige situation i Palæstina skal være viet til 'jihad', det vil sige åndelig og militær kamp (Hamas). Teksten omtaler også Israel som en Zionistisk Enhed, der skal fjernes, og jøderne som muslimernes fjender (artikel 28). Jøderne ses som de historiske bagmænd i store historiske omvæltninger siden den Franske Revolution, der alt sammen har haft til formål at kontrollere verdensøkonomien og i sidste ende skabe Israel (artikel 22):

I lang tid har fjenderne lagt planer, dygtigt og præcist, for at opnå det, de har opnået. De tog højde for årsagerne, der påvirkede begivenhedernes gang. De stræbte efter at samle sig stor og væsentlig materiel rigdom, som de brugte på at realisere deres drøm. Med deres penge overtog de kontrollen med verdensmedierne, nyhedsbureauerne, pressen, forlag, radiostationer og andre ting. Med deres penge satte de

gang i revolutioner i forskellige dele af verden med det formål at opnå deres egne interesser og høste frugten deraf. De stod bag den franske revolution, den kommunistiske revolution og de fleste af de revolutioner, vi hørte og hører om, her og der.

Dette verdenssyn, der har ligheder med det antisemitiske propagandaskrift *Zions Vises Protokoller* fra 1903, lader meget lidt rum tilbage for kompromis med fjenden. I stedet håbede Hamas, at PLO med tiden ville gå over til den islamiske livsstil, og de betoner i øvrigt i charteret, at PLO er brødre og Hamas' nærmeste allierede (artikel 27).

I realiteten har Hamas dog ageret spoilers for PLO og Arafats projekt. Efter at flere af deres ledere blev eksileret til Libanon i starten af 1990'erne, kom de i tæt kontakt med den shiitiske bevægelse Hizbollah og det iranske præstestyre. De lærte at producere selvmordsbomber, og begyndte i 1994 en årelang kampagne imod israelske civile og militære mål, som i langt højere grad end lignende terrorangreb af sekulære palæstinensiske grupper i 1970'erne underminerede den internationale opbakning til den palæstinensiske befrielseskamp. Det store skisma mellem Fatah og Hamas har siden da gået lodret ned gennem palæstinensisk politik. På grund af omfattende korruption i Selvstyret og autokratiske tendenser omkring lederskabet, som efter Arafats død i 2004 overgik til Mahmoud Abbas, har Hamas vundet betydelig tilslutning. Det gjorde det muligt for dem at udfordre Fatah og vinde parlamentsvalget i 2006, som dog ikke blev anerkendt af Vesten. Kort efter udbrød der kampe mellem Selvstyrets sikkerhedsstyrker og Hamas i Gaza, og Hamas overtog efterfølgende kontrollen med området. Israel lagde en blokade imod Gaza, og den palæstinensiske kamp blev fanget i en intern splittelse, der gjorde politiske og diplomatiske fremskridt meget svære. I mellemtiden udvidede Israel deres bosættelser på Vestbredden kraftigt og gav dermed palæstinenserne endnu mindre udsigt til at kunne opnå selvstændig. I denne periode gennemgik Hamas en ideologisk forandring, hvor dele af gruppen overvejede muligheden for et politisk kompromis med Israel, hvilket blandt andet kan ses i deres nye charter fra 2017. Da denne tilgang ikke gav genklang på den israelske side, blev den mere konfrontatoriske fløj i Hamas imidlertid stærkere, og i 2022 overtog den militære leder Muhammad Deif og den politiske leder Yahya Sinwar styringen af organisationen.

EFTER GAZA, QUO VADIS?

Krigen i Gaza de sidste to år har efterladt området i ruiner, og man fristes til at sige, at det samme gælder frihedskampen. Men paradoksalt nok har den israelske brutalitet også ført til en hidtil uset global mobilisering for den palæstinensiske sag. Diplomatisk har Frankrig og Saudi-Arabien i august 2025 lanceret en ny køreplan for fred ved FN, og den Palæstinensiske stat er nu anerkendt af 157 af FN's 193 medlemslande (dog ikke af Danmark). Det palæstinensiske spørgsmål er i det hele taget en række paradokser spundet ind i hinanden. For det første lever befolkningen under besættelse og med dårlig politisk repræsentation. Det Palæstinensiske Selvstyre er saneringsmodent og ikke i stand til at udnytte det diplomatiske mulighedsrum, der er opstået på bagkant af krigen (Haugbølle "Kan Det Palæstinensiske Selvstyre reformeres?"). Det politiske samfund er splittet mellem Selvstyret og et Hamas, hvis ledere er blevet likvideret, men som stadig holder kontrol over den vestlige del af Gaza-striben. Imellem dem står et civilsamfund, der formelt set har en repræsentativ arkitektur i form af PNC, det Palæstinensiske Nationale Råd, der blev grundlagt samme år som PLO i 1964, og i teorien udgør et forum for palæstinensere alle steder i verden. I realiteten har PNC længe været domineret af PLO, og begge organisationer har svært brug for omfattende reformer. Denne institutionelle krise gør, at den enorme globale solidaritetsbevægelse i dag ikke har en naturlig samarbejdspartner. Det havde man i 1970'erne og frem til 1990'erne, hvor Palæstina-grupper og -kommitterer typisk orienterede sig imod PLO, Fatah, PFLP, DFLP, eller endda fagforeningerne. Hvor skal man gå hen med sin støtte i dag?

Det oplagte og udbredte svar, som man kan se til demonstrationer og i slogans og symboler verden over, er en generel støtte til det palæstinensiske folk, den palæstinensiske sag, eller simpelthen Palæstina. Dermed gøres kampen mere abstrakt end for eksempel kampen imod apartheid, der havde en klar national leder i Nelson Mandela og en klar politisk allieret i ANC, med et konkret politisk program. Det er ikke udelukkende palæstinenserne skyld, at de er splittede og svækkede politisk. Først og fremmest er de blevet udsat for en brutal undertrykkelse støttet økonomisk, ideologisk og militært af verdens supermagt og dets allierede i regionen og i Europa, som de sidste to år har antaget folkemorderiske proportioner. National

forening og organisering er den overvejende udfordring, hvis de skal undgå at ende som udgrænset reservat-befolkning ligesom USA's og Australiens oprindelige befolkninger.

SUNE HAUGBØLLE er professor i Globale Mellemøststudier ved Institut for Samfund og Erhverv, Roskilde Universitet, og forfatter til en række bøger og artikler om historie, politik og samfund i det moderne Mellemøsten. Hans forskning falder inden for politisk sociologi og beskæftiger sig med, hvordan samfund erindrer fortiden nationalt og på tværs af landegrænser, og hvordan revolutionære erfaringer videregives gennem kunst, kultur, debat og politisk organisering. Seneste udgivelser inkluderer bogen *The Fate of Third Worldism in the Middle East: Iran, Palestine and beyond* (redigeret med Rasmus Elling, OneWorld 2024) og *Palestine Magazines and Co-Created Solidarity in Scandinavia* (Public Humanities 2025). Han leder et nyt projekt om klima og teknologi i den arabiske Golf.

PALESTINIAN RESISTANCE FROM THE PLO TO HAMAS

The article analyses Palestinian resistance from 1948 to today. It has taken many forms including political mobilization, literature, armed struggle, and international solidarity. For much of this period, the outside world generally viewed Palestinian resistance struggle as terrorism, no matter whether it was aimed at civilian, military or political targets. How do Palestinians view their own struggle and how have positions and strategies changed over time? Drawing on the author's research on Palestinian history and the global Palestine Solidarity Movement, the article outlines the dilemmas that have faced Palestinians since 1948 as they have navigated changing regional politics, Cold War and post-Cold War geopolitics, and culture wars globally that have placed Palestine at the center of broader debates about imperialism, colonialism, race, and resistance. Faced with a new set of difficult choices after the (apparent) end of the war in Gaza, what historical lessons can Palestinians and others draw from this history?

KEYWORDS

DK: Palæstina, revolution, modstand, postkolonialisme, solidaritet, Yasir Arafat
EN: Palestine, revolution, resistance, postcolonialism, solidarity, Yasir Arafat

LITTERATUR

- Abu Samra, M. *The Palestinian Student Movement 1948-1982: A Study of Popular Organisation and Transnational Mobilisation*. Ph.d.-afhandling, University of Oxford, 2020.
- Ajami, Fouad. *The Dream Palace of the Arabs: A Generation's Odyssey*. New York, Vintage Books, 1997.
- Arafat, Yasir. Tale ved FN's Generalforsamling den 13. november, 1974. <https://www.palquest.org/en/historictext/9639/speech-yasir-arafat-unga>
- Bauk, Petter og Muhamed Omer, red. *The Oslo Accords: A Critical Assessment*. Kairo, American University of Cairo Press, 2017.
- Bowen, Stephen. *Human Rights, Self-Determination and Political Change in the Occupied Palestinian Territories*. Leiden, Brill, 2021.
- Chamberlin, P. T. *The Global Offensive: The United States, the Palestine Liberation Organization, and the Making of the Post-Cold War Order*. Oxford, Oxford University Press, 2012.
- Elling, Rasmus og Sune Haugbølle, red. *The Fate of Third Worldism in the Middle East: Iran, Palestine, and beyond*. London, OneWorld, 2024.
- Erekat, Noura. *Justice for Some: Law and the Question of Palestine*. Berkley, Stanford University Press, 2019.
- Gunning, Jeroen. *Hamas in Politics: Democracy, Religion, Violence*. London, Hurst, 2012.
- Hamas. *The Covenant of the Islamic Resistance Movement*. Yale, Yale Law School, 1988. https://avalon.law.yale.edu/21st_century/hamas.asp
- Hart, Alan. *Arafat, a Political Biography*. Bloomington, Indiana University Press, 1989.
- Haugbølle, Sune. "The new Arab left and 1967". *British Journal of Middle Eastern Studies* 44 (4), 2017.
- Haugbølle, Sune. "Hushed Zones: the Fakhani Republic in Lebanese-Palestinian Historical Memory". *The Cultural Memory of the Lebanese Civil War Revisited*, redigeret af Leyla Dakhli og Klaus Wieland, Leiden, Brill, 2025, s. 37-55.
- Haugbølle, Sune. "Kan Det Palæstinensiske Selvstyre reformeres?" *Udenrigs*, 24. november 2025.
- Kanafani, Ghassan. *Selected Political Writings*. London, Pluto Press, 2024.
- Karam, Jeffrey. *The Middle East in 1958: Reimagining a Revolutionary Year*. London, Bloomsbury, 2024.
- Kanafani. *Selected Political Writings*. London, Pluto Press, 2024.
- Khalili, Laleh. *Heroes and Martyrs of Palestine*. Cambridge, Cambridge University Press, 2007.
- Said, Edward. *The End of the Peace Process: Oslo and After*. New York, Vintage, 2000.
- Sayigh, Rosemary. *Palestinians: From Peasants to Revolutionaries: a People's History*. London, Zed Books, 1979.
- Sayigh, Yezid. *Armed Struggle and the Search for State: The Palestinian National Movement, 1949-1993*, Oxford, Oxford University Press, 1997.

